

Nr 1024

Av herr **Jönsson** i Ingemarsgården **m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 4, angående utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

(Lika lydande med motion nr 896 i Första kammaren)

De nya läroplanerna för grundskolan, fackskolan och gymnasiet lägger större vikt än någonsin vid elevernas förmåga att lära sig behärska sitt modersmål. Stora krav ställs därför på modersmålslärarna, krav som aldrig tidigare framträtt så klart. Det nu föreliggande förslaget (proposition 4) till utbildning av svensklärare framstår emellertid icke som en förbättring i ett läge där fordringarna ökat på lärarnas kunskaper och förmåga. De skärpta fordringarna i läroplanen är uttryck för hur viktigt det är för den enskilde individen att behärska sitt modersmål i tal och skrift.

Vad som hittills varit ett utbildningsminimum för lärare i svenska språket har i utbildningsreformen gjorts till mall. Samtidigt som vi satsar på en upprustning av vår utbildning på alla områden, har det visat sig att trots detta en ökad oförmåga inträtt hos enskilda människor att i tal och skrift behandla svenska språket. Skillnader i språklig förmåga ökar lätt avstånden mellan individ och grupper. Undersökningar har bekräftat tendensen till minskad förmåga att förstå ord och begrepp i vårt eget språk. Ordförråd och språkkänsla förvärras bäst genom aktiv läsning av litteratur.

Det är mot bakgrund av denna utveckling som man måste ta ställning till den nya universitetsreform som för överskådliga tider framåt kommer att ligga till grund för den utbildning som blivande lärare får vid våra universitet. Det är även viktigt att de reformer som göres förbättrar utbildningen än att reformen med nuvarande utformning kommer att försämra den.

Det är redan nu ett känt faktum att många lärare höjer sina betyg *dels* för att vara bättre skickade att handha undervisningen, *dels* för att i det starka utbudet av modersmålslärare kunna säkra sig en anställning ute på arbetsmarknaden. Under rådande läge blir den föreslagna utbildningen helt otillräcklig för att ge lärarna kompetens för gymnasieundervisning.

Utbildningsreformens mycket lovvärda målsättning att utbilda modersmålslärarna för den nya skolans krav står helt på spel — en skola som bättre önskar anpassa sig till samhällsutvecklingen än vad den gamla skolan kunde göra. Det är därför mycket beklagligt att denna så viktiga undervisnings-

reform till stor del kommer att missa den goda grundidén som en reform rimligen bör innebära.

En annan viktig aspekt är det nordiska samarbetet. Det har inte beaktats i den nya reformen. De nordiska länderna knyts närmare till varandra genom en gemensam arbetsmarknad. Strävanden finns att även skapa en gemensam försäljnings- och näringspolitik. Därför är det av stor vikt, att språkförståelsen mellan människorna i de nordiska länderna ökas och inte minskas, vilket blir följderna av den föreslagna utbildningen. UKAS-förslaget innebär att undervisningen i norska och danska språken skärs ned, så att den nästan helt elimineras. Detta gäller i ännu högre grad det isländska språket. — Inom kort kommer arbetsmarknaden att efterfråga arbetstagar med goda kunskaper i nordiska språk. Detta är en samnordisk fråga och inte bara en exklusiv svensk angelägenhet.

Det har framhållits att ämnet svenska har gynnats framför andra ämnen enligt propositionens förslag, men som ovan anförts innebär detta en standardsänkning i förhållande till de nuvarande kraven. Vi bör även betänka att vid våra universitet utbildas olika kategorier av tjänstemän som kommer att anställas vid statliga ämbetsverk och enskilda sektorer av vårt näringsliv. Utvecklingen av vårt samhälle förutsätter god språklig kommunikation. Det skulle vara mycket olyckligt om man inte nu inser vådorna av att inte helhjärtat satsa på vårt eget språk.

De brytningsföreteelser som i vår tid iakttas bland de yngre ungdomsgrupperna kan i hög grad bero på en känsla av att de känner sig utanför samhällets gemenskap. Denna känsla av hemlöshet kan även bero på bristande kommunikation mellan olika grupper. Den språkliga dialogen mellan olika samhällsgrupper har här en mycket betydelsefull funktion för att bilda en första grund för all gemenskap, nämligen en språklig kommunikation. Vi erinrar om att under de senaste 10 åren ca 1 miljon människor bytt miljö och därmed också språkmiljö. Att alltför många grupper inte skulle kunna tas upp i denna gemenskap på grund av bristande förmåga att meddela sig på vårt modersmål ter sig för många som en för grotesk tanke för att få vara sann. Bristande kommunikationsförmåga mellan människor kan i många fall förorsaka asocialt beteende och har kanske lika mycket att betyda som motsättningarna generationer emellan.

Grupper som genom bristande språklig kommunikation ställts utanför gemenskapen får anpassningssvårigheter. Dessa människor får inte den kontakt som är nödvändig för att ett land skall ge lika möjligheter till alla medborgare.

Språket har större inflytande på vårt beteende än vi vanligen föreställer oss. Det är därför viktigt att modersmålslärares utbildning vid våra universitet gör dem skickade att förverkliga det krav som vårt moderna samhälle ställer på språklig kommunikation. Ett grundfel i den ursprungliga

UKAS-reformen var att ämnet svenska jämställdes med övriga ämnen och först efter påtryckningar tilldelades 3 terminers utbildningstid. Detta är så mycket allvarligare som modersmålet är av avgörande betydelse för individens personlighetsutveckling och förmåga att tillägna sig kunskaper över huvud taget. Mot bakgrund av vad som ovan anförts kommer den föreslagna lärarutbildningen vid universiteten att vara helt otillräcklig, och främst gäller detta gymnasielärarnas. — De geografiskt och socialt skilda miljöerna i vårt land ger olika förkunskaper i svenska språket. Studenter från skilda språkmiljöer har på grund härav olika förutsättningar när de kommer till våra universitet att inom den föreslagna korta utbildningstidens ram råda bot på sina brister i svenska språket och samtidigt tillgodogöra sig en verklig lärarutbildning. — Tidsramen när det gäller svenska bör ökas. UKAS har, som ovan anförts, minimikravet som utgångspunkt i stället för ett vedertaget *normalkrav* som för nordiska språk och litteraturhistoria innebär 2 + 2 betyg.

För adjunktkompetens i svenska har hittills krävts två betyg (lika med två terminers studier i nordiska språk plus ett betyg = en termins studier i litteraturvetenskap eller tvärtom). Det övervägande antalet läraraspiranter har emellertid inte nöjt sig med detta utbildningsminimum utan förvärvat (minst) två betyg i både nordiska språk och litteraturhistoria väl medvetna om de stora krav som ämnet svenska ställer på läraren.

Den i propositionen föreslagna utbildningen på tre terminer för ämnet svenska måste med nödvändighet leda till en standardsänkning för denna lärarkategori.

Vi föreslår att ämnet svenska får den utbildningsvolym det hittills normalt haft, nämligen två terminers studier för vardera ämnet nordiska språk och litteraturvetenskap.

Med hänvisning till det anförda får vi hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att bestämmelser meddelas av innebörd att för behörighet att undervisa i svenska på gymnasiestadiet skall krävas studier i både nordiska språk och litteraturhistoria till en omfattning motsvarande 40 poäng i vardera ämnet.

Stockholm den 6 februari 1969

<i>Elias Jönsson (fp)</i> i Ingemarsgården	<i>Claes Elmstedt (cp)</i>	<i>Blenda Ljungberg (m)</i>
<i>Eva Åsbrink (s)</i>	<i>Anders Jonsson (fp)</i> i Mora	<i>Olle Westberg (fp)</i> i Ljusdal
<i>Sven Johansson (cp)</i> i Skärstad	<i>Erik Tobé (fp)</i>	<i>Gösta Bohman (m)</i>
<i>Ingegärd Fränkel (fp)</i>	<i>Kerstin Anér (fp)</i>	<i>Tore Nilsson (m)</i> i Agnäs